

kjer ne predlagajo ne originalov ne prepisov in vendar so tam katalogi — kakor sploh vse — v tako lepem redu, da imajo te šole v Trstu več veljave nego vse mestne! Najboljše bo, da nam vendar šolska oblast da redne letne okrajne konference, kjer bomo lahko govorili o tem, kar nas teži. Čas bi sicer tudi bil za sklicanje deželne konference; to je naše ponižno mnenje!

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani, registrirana zadruga s omejenim jamstvom.

Promet do konca maja K 116.134.87.

Naznanilo. Kdor želi od zadruga kakih informacij, naj za odgovor priloži 30 h v poštinih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Uradne ure: Vsak četrtek od 1/2 2.—1/2 3. popoldne in vsako soboto od 6.—7. zvečer.

Boj za šolo.*

Te dni so se pojavile v Belgiji zopet demonstracije proti klerikalnim šolam. Doselej je namreč vlada dajala samostanom na tisoče podpore za samostanske šole, tako je bila večina šolstva v klerikalnih rokah. Vobče je bilo šolstvo zanemarjeno. Po zadnjih volitvah pa se je začelo važno gibanje za osvoboditev šole, in demonstracije zadnjih dni, ki so se jih udeležile množice na desetisoče, pomenjajo odločen protest javnosti proti samostanskim, od države podpiranim šolam. Dolžnost države je, da sama poskrbi s posvetno šolo za vzgojo državljanov.

V Franciji je te dni predložilo ministrstvo posebno določbo, ki naj varuje francosko šolo pred različnimi klerikalnimi napadi. Po ločitvi cerkve od države so se namreč klerikalci vrgli na francosko šolo, hujskali so ljudstvo proti državni šoli, proti učitelstvu in proti šolskim knjigam. Da zavaruje država svojo šolo pred klerikalnimi napadi, je ministrstvo predložilo zbornici sledečo določbo:

Kazen 16 do 20 frankov, oziroma 6 dni do 2 mesecev zadene vsakega, ki bi z darovi, obljubami, z nasiljem in grožnjo zlorabo svojega družabnega stališča ali z drugimi sredstvi delal proti šolskemu zakonu ali proti šolskim uradom in motil pravilni obisk in pouk javne državne šole.

Kakor se sliši, ne bo ta zakonska določba sprejeta v tej, ampak v mnogo strožji obliki, ker je država prisiljena braniti svojo vzgojo in šolo, svoje učitelstvo in svoje mlade državljanke pred klerikalnimi napadi.** Pri današnjih razmerah bi bil podoben paragraf tudi v Avstriji, posebno na Slovenskem potreben, ker danes naša državna šola in naše učitelstvo ni nikdar varno pred novimi klerikalnimi napadi. Omeniti je tudi dogodke na Portugalskem, zaradi katerih se „Slovenec“ tako jezi. Pri ločitvi cerkve od države določa namreč zakon na Portugalskem jako stroge določbe proti cerkvi. Tako n. pr. da ne sme nihče cerkvam ničesar zapustiti in sploh določuje cerkvi stroge meje. To je razumljivo, ako se pomisli, kako je preje cerkev izrabljala svojo oblast, kako je kupičila denar in izžemala bedno ljudstvo. Portugalsko šolstvo je bilo skrajno zanemarjeno. Novi zakon ima torej namen, onemogočiti cerkvi in samostanom, da bi bogateli na račun bednega ljudstva; ker je znano, kako ravno pri oporokah vplivajo duhovniki na bogate ljudi, da jim zapuste svoj denar, se je nova država hotela na ta način zavarovati proti takim špekulacijam. Za denar, ki ga je doselej grabila „Mrtva roka“, hoče portugalska republika povzdigniti svoje šolstvo, kar bo gotovo ljudstvu le v korist.

„Slovenec“ trdi, da je portugalska postava nasilna, proti vesti in svobodi, tega pa ne pomisli, kako nasilno se greši proti vesti in svobodi, ako se z različnimi grožnjami vpliva na bolnega človeka, da zapusti svoj denar cerkvi, namesto, da bi ga

zapustil svojim sorodnikom, ubožcem, šolam ali drugim koristnim ustanovam, ki pospešujejo gmotni in moralni napredek ljudstva. Dolžnost države je, da skrbi za vzgojo svojih državljanov in je opravljena postaviti zakon, s katerim varuje svoje državljanke pred izsesavanjem. Vera pri tem ni v nevarnosti, ampak tisoči, ki so se dosedaj stekali v cerkve in samostane.

Tako vidimo v treh zapadnih državah boj za šolo — in značilno je, da je s tem bojem v tako ozki zvezi boj proti klerikalizmu. To ravno jasno kaže, da je klerikalizem največji sovražnik šolstva, to je razumljivo, zakaj dobro šolstvo je ona sila, ki najbolj zmaguje nad nazadnjaštvom in klerikalizmom in pripravlja lepšo bodočnost narodu.

Iz Doline v Istri.

V »Eдинosti« z dne 2. junija je objavljen dopis iz Doline, v katerem se pripoveduje, kako je predaval Kalan iz Ljubljane v tukajšnjem »Katoliškem izobraževalnem društvu« o boju proti alkoholizmu. Istodobno je dopisnik zatožil, ker društvo »Vodnik« spi spanje pravičnega ter da ima društvo znatno knjižnico, ki pa nemoteno leži v omari in čaka, kdaj se uporabi liste posameznih zvezkov za zavijanje tobaka. Zaradi tega je čutil potrebo udariti po tukajšnjem učitelstvu in napisal sledeče: »Nadejali smo se, da ko se šola razširi v štirirazrednico in dobimo štiri učne moči, oživi tudi bralno društvo »Vodnik«, a smo se zopet, Bogu bodi potoženo, bridko prevarali. Tudi naše društvo »Vodnik« bi lahko imelo predavanje ali? ...«

To zadeva tukajšnje učitelstvo in kaže, kakor da bi bilo ono vzrok, da društvo »Vodnik« spi spanje pravičnega in kakor da je ono vzrok, da leži društvena knjižnica zaprašena. To hočem nekoliko pojasniti, da bo tudi javnosti znano, koliko je resnice na tem, zaradi česar se nadejam, da priobčite pričujoči dopis v »Učiteljskem Tovarišu«.

Prvo moram pibiti, da Dolina nima še štirirazrednice, ampak ima le trirazrednico z eno paralelko. Res bo dopisnik trdil, da so vendar štiri učne osebe, a tudi to ni, ker je bil prejšnji nadučitelj že od junija lanskega leta večinoma na dopustu in je s 1. majem t. l. stalno upokojen. Očito je, da so v Dolini že nad leto dni le tri učne osebe, t. j. en učitelj in dve učiteljici. Tudi je gotovo, da dopisnik ni mislil na prejšnjega nadučitelja, ker gotovo mu je znano, da ga ni več v Dolini in da ga je »Eдинost« 21. maja t. l. hvalila za njegovo delovanje v Dolini.

Poglejmo, koliko so krive ostale tri učne osebe, ker društvo »Vodnik« spi spanje pravičnega! Učitelj je prišel v Dolino šele pričetkom tega šolskega leta, in »Vodnik« je takrat že tako trdno spal, da ga gotovo ni mogoče v tako kratkem času zbuditi. Ostaneta torej le še dve učiteljici. Naj mogoče ti dve javno nastopita ob dolinskih žalostnih razmerah in se postavljata v nevarnost, da bi ju kateri sirovež javno zasramoval? Tega ne moremo od nju pričakovati in še tem manj zahtevati, ker tudi dopisniku je znano, da ženstvo v Avstriji ni še toliko emancipirano, da bi se postavljalo v borbo tam, kjer sta dve stranki. Izmed vseh treh sedanjih učnih oseb je samo ena učiteljica definitivna, ki je tudi že dlje časa v Dolini, a ko je ta prišla v Dolino, je bilo društvo »Vodnik« že v takem neredu in mrtvilu, da ni bilo več mogoče ugotoviti, koliko članarine je na dolgu in niti kdo dolguje in kdo je plačal, torej niti kdo je član. In mogoče naj vse to uredi uboga učiteljica? Ravno tako in še z večim vzrokom bi dopisnik lahko poiskal krivcev, da društvo »Vodnik« ne deluje, tudi drugod, n. pr. na županstvu. Tam so tudi tri osebe, namreč župan, tajnik in navadno še po en pomočnik. Ali bi ne mogli tudi ti obdrževati nekaj predavanj, ko sta župan in tajnik oba Dolinčana, ki gotovo bolj poznata dolinske razmere kot učitelj, ki je, skoraj bi rekel, prišel včeraj v Dolino? Vem, da ju bo dopisnik izgovarjal s pomanjkanjem časa, a ta izgovor je težko verjeten, ker bivši pomočnik, ki je sedaj uslužben pri uredništvu »Eдинosti«, se je mnogokrat izrazil, da ima tajnik sprotne dela komaj za dve uri na dan. Jaz mu pa dam zato še toliko časa in še mu ostane prostega časa za predavanja in druga društvena dela.

Sicer pa dokazuje dopisnik, da so v Dolini predavanja brezuspešna; zakaj on trdi, da je šlo ljudstvo po končanem predavanju o boju proti alkoholizmu po raznih gostilnah pokončevat alkohol. Vzrok temu je, da pri nas oni, ki bi morali zabranjevati alkohol, skrbe, da izvajajo ljudstvo tja, kjer se uživa alkohol. V naši občini ni nič manj in nič več kot 6 prostorov, kjer plešejo, da lažje pijejo. Tako skrbe, da o prostem času kvartajo in tako zabranjujejo ljudstvu čitanje. To je vzrok, da čakajo knjige, kdaj bodo v posamezne liste zavijali tobak; zakaj tako naiven ne morem biti, da bi mislil, da je društvo »Vodnik« ustanovilo svojo knjižnico samo za dolinsko učitelstvo.

Moji poizkusi, kako povzdigniti šolski obisk na šoli v Novi Štifti.

Govoril Ivan Kelc na zborovanju Gornjegrajskega učiteljskega društva dne 4. maja pri sv. Frančišku Ks. (Dalje.)

Kakšni uspehi so se morali v takih razmerah dosežati v šoli tako glede pouka kakor glede vzgoje, nimamo dandanes niti pravega pojma. Pri vseh teh slabih razmerah so seveda bili postavljeni v najslabše razmere kakšni zakotni, gorski kraji, oddaljeni in čestokrat skoraj čisto skriti od prometnih središč ali kakšnih drugih prometnih naprav, in med takšne kraje je gotovo spadal tudi naš jako gorati okraj. Prav posebno so bili v tem obziru zanemarjeni — kakor še dandanes kraji s slovenskimi prebivalci; dokaz temu je, da še bolj gorati kraji z nemškim prebivalstvom naše dežele, kjer se nahajajo mnogo slaboumnejši in manj nadarjeni ljudje nego med slovenskim ljudstvom, da ni nikjer najti tako visokih odstotkov analfabetov kakor pri nas. Ali »Bauer, das ist was anderes«. Slovenec, ostani suženj, hlapčuj, služi drugim. svojim pijavkam, in ošabni Lah ga še dandanes nazivlje zaničljivo s »Sklave«. Nasprotniki, dobro spoznavši, da ima Slovenec bistro glavo, se boje, da bi prišel do višje naobrazbe, začel bi svojim škodoželjnejšem greniti njihovo udobno življenje, seveda, tega Bog ne daj! Tedaj ne privoščimo mu tega nikoli, kar imajo drugi že zdavnaj. Slovenec, uboga potrpežljiva para, navadno molči in — trpi! — Hoče se pa Slovenec le povspeti do višje naobrazbe in strgati krute okove duševnega in tedaj tudi telesnega suženjstva, tedaj je navezan sam nase, na svojo lastno pomoč. Nikoli se pa ni mogel in se ne more zanašati na kakršno-sibodi pomoč od drugod. Vsem nam je dobro znano: kar smo dosegli Slovenci v kulturnem oziru, smo dosegli s svojo lastno močjo, brez vsake tuje pomoči ali višje oblasti, ki so največkrat ovirale in še ovirajo prosvetna stremjenja Slovencev. Veliko požrtvovalnosti, mnogo samozatajevanja in trudapolnega moledovanja je bilo treba, da smo Slovenci dospeli na vrhunec omike, ki jo zavzemamo dandanes. Poleg vsega tega ne izprevidijo naši nasprotniki, s kakšnimi trudi smo si priborili današnje stališče, nego ovirajo povsod in vsekdar naše napredovanje ter nas zraven tega, da nam ne privoščijo niti trohice duševnega napredka in gmotne blaginje, še premnogokrat zaničujejo; češ, glej ga slovenskega tepca! Ali dovolj je teh moledovanj! Celi rane, kjerkoli so bratu zadane! To je nas, to je vsakega naobražena sveta dolžnost!

V dosedajšnjem sem po priliki navedel samo nekaj najvažnejših vzrokov, ki so krivi tako številnemu analfabetizmu pri nas; oglejmo si sedaj, s kakšnimi sredstvi bi se dalo korenito — sčasoma vsaj — iztrebiti in uničiti zlo, ki ne duši ne samo sramotilno, nego tudi pogibeljno naš mili in zapuščen narod.

V prvi vrsti pa smo poklicani mi ljudskošolski učitelji, da zacelimo vsaj sčasoma hudo skelečo rano, po krutih izkoriščevalcih našem ljudstvu zadano. Mi, ki smo izšli iz naroda, ki smo se posvetili za delo med tem narodom, imamo najsvetejšo dolžnost, da dvignemo naš mili slovenski narod iz še velike globine nevednosti do višine samostalnega mišljenja ter ga kolikor najhitreje mogoče očistimo grde, črne pege preštevilne analfabetnosti.

Kolikor je bilo to meni v jako neugodnih razmerah mogoče ter kolikor in kako sem vsaj to, kar je bilo v takšnih razmerah v teku čez 24 let pri nas mogoče v navedenem oziru doseči, hočem vam sedaj na kratko obrazložiti. Prišedši leta 1886. meseca oktobra na enorazrednico s poldnevni poukom kot učitelj-voditelj k Novi Štifti, sem našel šolske razmere, da se Bogu toži. Saj ni bilo tudi drugače mogoče. Nihče se ni hotel žrtvovati za ljudstvo v tem zapuščenem in skritem kotu, učitelji so se menjavali skoro mesečno. Med občani samimi ni bilo ne enega, ki bi se bil hotel le kolikaj potegniti za izboljšanje šolskih razmer. Šola sploh ni imela takrat niti toliko lastnega prostora, kamor bi moglo stopiti mače z eno tačico. Šolska soba — ako bi se smela sploh tako imenovati — je bila nastanjena v cerkveni hiši, zatohla, mračna, vlažna, pozimi se ni dala nikoli dovoljno razgreti; učiteljevo stanovanje v isti hiši pod streho. Potrpežljivost ter vztrajno, previdno, a odločno delovanje premaga vse, še tako velike ovire. Sedaj imamo veliko, v vsakem oziru moderno šolsko poslopje, pripravljeno za trirazrednico z dvema lepima vrtoma. Vpisanih je bilo v obeh skupinah od 109—130, časih še več šoloobiskujočih otrok, a le redkokdaj sem imel veselje, da je šolo posetilo 45 otrok, in sicer v obeh skupinah. Potem zatiraj uspešno analfabetizem, ako moreš! — Jako žalostno me je dirnilo, da so se posebno čez pol ure oddaljeni z vso vnemo upirali pošiljati otroke v šolo, češ, ako enkrat pošljem, potem me že imajo. Pri teh ni pomagala nobena dobra beseda začetkoma, postopal sem tedaj proti takšnim z vso energijo s postavnimi sredstvi. Izprevidevši, da šola res mnogo koristi, pošiljajo že sedaj prav radi, kadar le morejo in otroci hodijo z veseljem v šolo, ako jim le dopušča vreme in domače delo.

(Dalje.)

V Jeruzalem,

ki je biser štajerske dežele, prihiti Ormoško učiteljsko društvo v četrtek, dne 6. julija. Stojč je tukaj sredi vinorodnih gričev, izmed katerih se blišče večje in manjše zidanice z zraven stoječim naravnim strelodromom — topolom: tu se ti odpre prekrasen razgled čez širno Mursko polje, po katerem so posejane neštete vasi in bele cerkve, čez katero dere bistra Mura, ki se ti tuintam zablisi izmed zelenega okvirja in onostran katere te pozdravljajo vršaci bakonjskega lesa ob Biatnem jezeru, tam v deželi krone sv. Štefana!

In če se obrneš na nasprotno stran, ti jemljejo pogled solnčni žarki, lomeč se v kalnih vodah globoke Drave, ki napaja nepregledna žitna polja tja do strme Ivančice, ki kakor straža stoji ob hrvaško-štajersko-ogrski meji in ki kakor kakšna brhka Hrvatica zaupljivo koketira s svojim štajerskim sosedom, gizdavim Donatijem, ki prezirljivo zre preko svojega širokoplečnega tekmeča Boča: tvoja stara znanca!

Tam pa, na zahodu, tvorita Pohorje in Kozjak steno, za katero hodi solnce spat. Skozi »vrata« v tej steni priteče Drava iz Koroškega. V bližini teh vrat pa je Maribor. Prijatelj! Kaj si se zagledal v one vrata? Brezdvomno se spominjaš dožitkov in dogodkov iz dijaških let: glad, učenje, profaksi, petice, prvi eksperimenti v ljubezni... »Študent v Marprogi« bi nam predstavljal kinematograf.

Iu ti, kolegica, vidiš se v Mariboru na promenadi, polna upov, polna življenja! Mlada polnolična nekdanj, se ti sedaj že pozna marsikatera ostra poteza, glej: tu, tu, tu!

Tam po trotoarju, tu po rožju! Nekdaj sladoled, sedaj šolski prah! Takrat kavalirji, sladki ko med, sedaj čmerikavi nadučitelji, siten ko prga! Svoječas z lakastimi črevalčki ob sviranju orkestra čez parket, danes s šolni kmetiške proveniencije čez ilovnata tla na cigo-migo harmonike! Nekdaj ljubimska pisemca s tisoči in milijoni poljubčkov, danes prozaična plačilna knjižica z vsotami, ki so ničle proti onim ničlam! Nekdaj...

Poglejmo še proti severu! Tam v sinji megli, če imaš dobre oči, zagledaš obris Šekline, tam je Gradec. Tam režejo za nas kruh, za katerega se moraš trgati štirideset let, če hočeš dobiti — pohvalni dekret!

Toda, kdo bi se že vdajal tožnemu pre-mišljevanju! »Pod trto bivam zdaj v deželi rajskomili«, tako si bomo zapeli, zato pa »le pridi v gor'co k nam«, da boš videl, kako

* »Jutro« št. 454.

** O tem smo poročali že v zadnji številki.

Uredn.